
La política contra la llengua catalana del govern del PP i Vox a les Balears i la reacció ciutadana

BERNAT SUREDA GARCIA

Institut d'Estudis Catalans

Grup d'Estudi d'Història de l'Educació (GEDHE/IRIE) de la Universitat de les Illes Balears

bernat.sureda@uib.es

El pacte de govern entre el PP i Vox, com a resultat de les eleccions autonòmiques i municipals del 2023, va comportar un gir en les línies bàsiques de la política lingüística que s'havien mantingut des dels finals de la dictadura. El pacte inclou la consideració de totes les mesures dirigides a garantir la igualtat de les dues llengües oficials com a «imposicions lingüístiques» i manifesta també el compromís d'eliminar qualsevol exigència de coneixement del català per accedir a la funció pública. El desplegament d'aquestes mesures ha comportat un enfrontament amb molts de col·lectius socials. La confrontació és tan fluida i canviant que s'escau començar per les dades més recents.

L'obsessiva voluntat de posar traves al català com a llengua habitual de l'ensenyament, central en el programa de Vox i acceptada sense reserves en el cas del PP, s'emmascara amb el tòpic del dret a l'elecció de llengua. Doncs bé, a finals del juliol es va saber el resultat de l'enquesta a les famílies sobre quina llengua trien. El 78,5 % de les famílies de les Balears es decanten pel català com a llengua de l'escola dels seus fills. Tan sols un 16 % manifesta la seva preferència pel castellà com a llengua del primer ensenyament, i la resta no han manifestat les seves preferències.

El pla de segregació lingüística proposat per la Conselleria d'Educació destinat a impartir durant el curs 2024-2025 en castellà i català les assignatures de Matemàtiques i Coneixement del Medi en els cursos de segon i tercer de Primària només ha rebut l'adhesió d'onze de les tres-centes escoles que hi ha a les Balears. S'hi han adherit, menys del 4 % i cap dels centres públics. Aquest resultat ha estat qualificat tant pels partits de l'oposició, com pels representants dels docents i les famílies, com un fracàs estrepitos. El rebuig ha estat presidit per manifestacions públiques d'oposició de la majoria dels claustres dels centres públics de les Balears, de les associacions de mares i pares i d'altres col·lectius.

El passat 5 de maig, convocada per l'Obra Cultural Balear, una manifestació massiva per criticar les mesures del Govern contra el català va recórrer els carrers de Palma. Són algunes de les moltes manifestacions de la comunitat educativa i de la societat civil contra la voluntat d'arraconar el català de les escoles i de fer-lo innecessari en la vida pública per part de la coalició del PP amb Vox.

Tant quan es qüestiona el paper prioritari que ha de tenir el català a les escoles com a l'hora de negar que el seu coneixement hagi de ser requisit per accedir a l'ocupació pública, en realitat el que es vol és desprotegir la llengua per deixar-la indefensa enfront dels poderosos processos de substitució lingüística causats pels canvis demogràfics, la pressió dels mitjans de comunicació i tota la política de protecció de la llengua castellana desenvolupada pels poders de l'Estat. Trencant un consens, més o menys mantingut des del final de la dictadura, es vol deixar sense aplicació el principi que les dues llengües oficials han de ser conegudes i poder ser usades pels ciutadans de les Balears.

Els precedents més llunyans de la situació actual són més de dos-cents anys de prohibició de l'ús de la llengua catalana a la vida pública i a l'ensenyament. Amb l'inici de la democràcia, un acord plasmat a l'Estatut d'Autonomia, que reconeix que el català és la llengua pròpia, estableix el dret de tots els ciutadans a fer servir el català en totes les circumstàncies i marca la responsabilitat de les administracions per garantir la igualtat de la llengua pròpia i l'oficial de l'Estat.

L'Estatut es desenvolupa amb una Llei de normalització lingüística, que estableix com a responsabilitat de l'Administració fer efectiu l'ús progressiu i normal de la llengua catalana en l'àmbit oficial i administratiu, assegurar el coneixement i l'ús progressiu del català com a llengua vehicular en l'àmbit de l'ensenyament, fomentar l'ús de la llengua catalana en tots els mitjans de comunicació social i crear la consciència social sobre la importància del coneixement i l'ús de la llengua catalana per tots els ciutadans. L'objectiu de la política lingüística escolar ha de ser que el Govern adopti les disposicions necessàries encaminades a garantir que els escolars de les Illes Balears, qualsevol que sigui la seva llengua habitual en iniciar l'ensenyament, puguin utilitzar normalment i correctament el català i el castellà al final del període d'escolaritat obligatòria. Un objectiu que a la pràctica hauria de garantir la possibilitat de fer servir les dues llengües sense cap trava per part de tots els ciutadans.

Amb relació al tema de la presència del català a l'escola, encara que es garanteix la possibilitat de triar la llengua del primer ensenyament, la normativa lingüística estableix que cada centre pot establir el seu model d'acord amb una sèrie de normes que garanteixen que almenys un 50 % ha de ser en català i que aquest percentatge es pot incrementar si cal fins al 100 % per fer possible un model d'immersió total.

Els primers intents de trencar aquest model, que s'ha de recordar que s'havia configurat bàsicament amb propostes dels governs conservadors, es va donar a l'època d'un govern del PP presidit per José Ramon Bauzá (2011-2015) que, amb l'excusa de millorar el coneixement de l'anglès, reduïa la presència del català. L'anomenat Decret de tractament integral de llen-

gües (TIL) el que feia era eliminar la possibilitat de la immersió lingüística i disminuir el mínim del 50 % de català per introduir assignatures en anglès i repartir l'horari entre els tres idiomes.

Les propostes del TIL provocaren una mobilització dels col·lectius de la comunitat educativa: professors i associacions de mares i pares, així com d'altres sectors de la societat civil en contra de la mesura. La resposta dels docents va ser una vaga sense precedents que va durar tres setmanes. El setembre del 2013, la societat manifestava el seu rebuig a les mesures del govern Bauzá amb una manifestació multitudinària de més de cent mil persones. Finalment, donant resposta a un recurs presentat pel sindicat STEs, el Tribunal Superior de Justícia de les Balears va anul·lar la normativa. El PP va perdre la majoria absoluta a les eleccions autonòmiques del 2015 i José Ramon Bauzá va presentar la dimissió dels càrrecs que ocupava en el partit.

La normativa més recent que regula el tema lingüístic a l'ensenyament és la Llei 1/2022, de 8 de març, d'educació de les Illes Balears, aprovada pel darrer govern del Pacte de Progrés. Aquesta norma consolida el model desenvolupat al llarg de tota l'etapa democràtica. Els principis fonamentals recollits a la llei són: la garantia de la competència lingüística en les dues llengües al final de l'escolarització; la consideració de la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, com a instrument de cohesió social en les activitats educatives i complementàries i com a vehicle d'expressió normal en les comunicacions i en l'àmbit administratiu; la garantia de no-discriminació dels alumnes i de no separació en centres, grups o classe diferents per raons de llengua. Igualment, es preveu el dret dels alumnes a rebre el primer ensenyament en la seva llengua si és una de les oficials de la comunitat autònoma i es preveu l'acolliment lingüístic per als alumnes d'incorporació tardana en el sistema educatiu de les Illes Balears, amb especial atenció a la llengua catalana.

Aquest és el model que ara es vol transformar, un marc legal que pretén garantir el coneixement de les dues llengües, la llibertat real de fer-les servir sense traves, la consideració del català com a llengua pròpia de la comunitat i instrument de cohesió social i la no segregació escolar en centres o grups per motius lingüístics. Possiblement, des del Govern i altres institucions de les Illes governades pel pacte de PP i Vox se seguirà intentant arraconar el català i segur també que amplis sectors de la societat civil seguiran defensant la identitat catalana de la cultura de les Balears i el dret real a poder fer servir aquesta llengua en tots els àmbits públics.